

27-10-75/4

KIESRAAD

BINNENHOF 19 - 'S-GRAVENHAGE - TEL. (070) 624881

MINISTERIE VAN
BINNENLANDSE ZAKEN
INGEKOMEN
31 OKT. 1975
Onderdeel: *B/B/W 13*
Agenda: *1375/3331*
RAPPEL NA WEKEN

Aan

de Minister van Binnenlandse Zaken

Uw brief van
20 december 1974,
nr. B 74/U 3992 - *bijgevoegd.*

Ons kenmerk
2902

's-Gravenhage, 27 oktober 1975.

Onderwerp
Voorstellen m.b.t.
wijziging van de Kieswet

In antwoord op Uwer Excellenties schrijven van 20 december 1974, nr. B 74/U 3992, inzake voorstellen met betrekking tot wijziging van de Kieswet heeft de Kiesraad de eer U het volgende mede te delen.

Bij de behandeling van de begroting voor Binnenlandse Zaken voor het dienstjaar 1975 is U vanuit de Tweede Kamer gevraagd een totale technische herziening van de Kieswet ter hand te nemen. U was echter van mening, dat met een adviesaanvraag aan de Kiesraad gewacht moet worden tot bekend was op welke punten de Grondwet zal moeten worden herzien. Wel zegde U toe de werkwijze van de stembureaus en het kiestechnische deel van de stemprocedure te doen onderzoeken (Handelingen Tweede Kamer, Zitting 1974-1975, blzz. 820 en 867).

De Kiesraad is evenwel, na ampele beraadslagingen, tot de bevinding gekomen, dat het niet wel mogelijk lijkt de voorschriften die de Kieswet en het Kiesbesluit geven terzake van de stembureaus, alsmede het kiestechnische deel van de stemprocedure, op zichzelf te onderzoeken zonder daarbij de gehele Kieswet in de beschouwing te betrekken. Zo zal bijvoorbeeld een wijziging met betrekking tot de verplichting van het stellen van een paraaf in het uittreksel uit het kiezersregister tot het gevolg moeten hebben, dat ook de hoofdstukken J en K op dit punt gewijzigd worden. Voorts heeft de Kiesraad geconstateerd, dat een advisering op de door U gevraagde punten slechts op details betrekking zal kunnen hebben, wanneer niet tevens de gehele Kieswet op zijn kiestechnische aspecten zal worden onderzocht.

Nu de behandeling van de herziening van de Grondwet inmiddels zodanig is verlopen, dat de invoering van het districtenstelsel voor de Tweede Kamer en de rechtstreekse verkiezing van de Eerste Kamer - gronden, waarop U een algehele technische herziening van de Kieswet destijds inopportuun achtte - in de Grondwetsherziening niet zullen worden begrepen, neemt de Kiesraad aan, dat Uw bezwaren tegen ter handneming van een technische herziening van de gehele Kieswet vervallen is. Gaarne ontvangt de Kiesraad daarvan Uw bevestiging. Hij is voornemens alsdan door een commissie uit de Kiesraad zodanige technische herziening van de gehele Kieswet terhand te doen nemen.

In Uw vorenvermeld schrijven deelt U voorts mede, dat Uw aandacht bij de behandeling van de begroting voor 1975 gevestigd is op de wijze, waarop kandidaten op de kandidatenlijsten worden vermeld. U geeft daarbij twee punten aan, waarop Uw aandacht met betrekking tot artikel G 11 is gevestigd.

De Kiesraad is bij de overweging van een wijziging van artikel G 11 tot de conclusie gekomen, dat wijziging daarvan zich niet zal kunnen beperken tot de twee in Uw schrijven genoemde punten. Te verwachten is immers, dat alsdan vanuit de Staten-Generaal ook andere vragen met betrekking tot dat artikel zullen worden opgeworpen. Zo heeft b.v. in de laatste tijd de vraag, hoe de gehuwde vrouw moet worden aangeduid, in de belangstelling gestaan (U zie onder meer te dezen het Nederlands Juristenblad van 20 september 1975, pag.1017-1035).

Vandaar, dat de Kiesraad met betrekking tot artikel G 11 Uw aandacht vraagt voor het volgende.

Ingevolge artikel G 11 dient de vermelding van namen op kandidatenlijsten als volgt te geschieden:

- de lijst moet de naam, voorletters of geheel of ten dele voornamen, jaar en datum van geboorte vermelden, alsmede de woonplaats en het adres;
- afkortingen van de in de artikelen 146 tot en met 148 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs bedoelde wetenschappelijke titels mogen worden toegevoegd;
- gehuwde vrouwen en weduwen worden vermeld hetzij met de naam van haar echtgenoot c.q. overleden echtgenoot onder toevoeging van haar eigen naam, voorafgegaan door "geboren", hetzij met haar eigen naam, gevolgd door de woorden "echtgenote van" c.q. "weduwe van" en de naam van haar echtgenoot c.q. overleden echtgenoot;
- aan de naam van een ongehuwde vrouw wordt het woord "mejuffrouw" of een afkorting van dat woord toegevoegd;
- aan de naam van een ongehuwde vrouw wier huwelijk door echtscheiding ontbonden is, mag in plaats van het woord "mejuffrouw" of een afkorting daarvan het woord "mevrouw" of een afkorting van dit woord worden toegevoegd.

Deze bepalingen maken het dus onmogelijk om:

- a. de roepnaam op de kandidatenlijst te vermelden;
- b. de ingevolge de Wet "titel ing." erkende titel ingenieur voor degenen, die met goed gevolg een hogere technische opleiding elders dan op universiteiten en hogescholen gevolgd hebben, op de kandidatenlijst te vermelden;
- c. gehuwde vrouwen te laten kiezen of zij haar eigen naam dan wel de naam van haar rechtgenoot willen voeren;
- d. gescheiden vrouwen die de naam van haar gewezen echtgenoot zijn blijven voeren, met deze naam te vermelden;
- e. geen onderscheid te maken wat betreft de aanduiding als vrouw, tussen de gescheiden en de ongehuwde vrouw.

Met betrekking tot het onder a tot en met e gestelde heeft de Kiesraad het volgende overwogen.

ad a. Teneinde de identiteit van de kandidaten op voldoende wijze te doen vaststaan, is in de Kieswet voorgeschreven, dat op de kandidatenlijsten omtrent elke daarop voorkomende kandidaat vermeld worden diens naam, voorletters of - geheel of ten dele - voornamen, geboortedatum, woonplaats en adres. Vermelding van de roepnaam in plaats van de voorletters of voornamen is bij de laatste Kamer-, Staten- en raadsverkiezing door verschillende hoofdstembureaus toegestaan, ondanks het feit, dat dit in strijd was met de Kieswet.

Vorenstaande in aanmerking nemende en gezien de steeds groeiende gewoonte leden van vertegenwoordigende lichamen met hun roepnaam aan te spreken, komt het de Kiesraad gewenst voor artikel G 11, eerste lid, in dier voege te wijzigen, dat de mogelijkheid geopend wordt de roepnaam tussen haakjes aan de voorletters of voornamen toe te voegen. Vervanging van voorletters of voornamen door de roepnaam schijnt ons met het oog op onvoldoende identificatie aldus door de kiezer, en ook om redenen van goede stijl, niet geraten. De Kiesraad erkent, dat het gevolg zal kunnen zijn, dat kandidaten op sommige lijsten met roepnaam en op andere lijsten zonder roepnaam vermeld worden, zodat de vraag zou kunnen rijzen of er dan nog wel van gelijkkluidende lijsten sprake is. In dit verband wijst de Raad erop, dat verschillende vermelding van kandidaten die op alle lijsten van één partij in dezelfde volgorde geplaatst zijn, zich onder de huidige regeling (voorletters of voornamen; aanduiding van de gehuwde vrouw) ook voordoet. Ofschoon in vroeger jaren wel noodzakelijk is geacht, dat het centraal stembureau zulke lijsten identiek maakte, is in latere jaren geen bezwaar gezien dergelijke lijsten als gelijkkluidend te beschouwen. Een zelfde gedragslijn ware ook met het wel of niet vermelden van de roepnaam te volgen.

ad b. Sinds 1956 bestaat de mogelijkheid op een kandidatenlijst bij de namen der kandidaten wetenschappelijke titels te vermelden, waaronder ingevolge de artikelen 146 tot en met 148 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs begrepen worden de titels doctor, meester, ingenieur, doctorandus en baccalaureus.

In december 1972 is evenwel de Wet "titel ing." (Stb. 759, 1972) inwerking getreden inhoudende, dat personen, die een hogere technische opleiding elders dan op universiteiten en hogescholen hebben ontvangen, het recht verkregen hebben de titel "ingenieur" te voeren. Desondanks mag deze titel niet op de kandidatenlijst aan de naam worden toegevoegd, omdat artikel G 11 slechts toevoeging toelaat van de in de artikelen 146 tot en met 148 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs bedoelde wetenschappelijke titels. De Kiesraad acht het tegenover deze groep van ingenieurs aangewezen hierin verandering te brengen. Dit zou kunnen geschieden door een wijziging van artikel G 11, eerste lid, inhoudende, dat afkortingen van de in de artikelen 146 tot en met 148 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs of in artikel 2 van de Wet "titel ing." bedoelde titels aan de naam mogen worden toegevoegd.

ad c. Bij de Kieswetswijziging van 1921 is het voorschrift opgenomen vrouwelijke kandidaten met de naam van haar echtgenoot onder toevoeging van de eigen naam te vermelden.

In 1951 werd de mogelijkheid geopend om gehuwde vrouwen en weduwen met hun eigen naam te vermelden. Daarachter dient dan de naam van haar echtgenoot te worden vermeld, voorafgegaan door de aanduiding "echtgenote van" of "weduwe van".

Tegen deze bepaling wordt in de laatste jaren bezwaar gemaakt. De vrouw zou zelve moeten kunnen beslissen hoe zij op de lijst vermeld wordt, aangezien de vrouw wettelijk niet verplicht is de naam van haar echtgenoot te voeren.

De Kiesraad heeft begrip voor deze bezwaren maar meent anderzijds, dat het niet aangaat de vrouw geheel vrij te laten in haar keuze van naamsvermelding op de kandidatenlijst. Het gaat immers om de herkenbaarheid van de vrouwelijke kandidaat voor de kiezer. Op deze grond meent de Kiesraad, dat aan de vrouwelijke kandidaat eerst dan toegestaan mag worden alleen met haar eigen naam vermeld te worden wanneer zij gewoon is in het maatschappelijk verkeer deze naam te voeren en derhalve onder deze naam bij de kiezer bekend mag worden geacht. Een en ander betekent, dat het hoofdstembureau zal moeten nagaan of de betreffende vrouw in het maatschappelijk verkeer slechts haar eigen naam gewend is te voeren. Zal dit de taak van het hoofdstembureau enigermate verzwaren, anderzijds meent de Kiesraad, dat een vrouw niet spoedig ongegrond het verzoek zal doen alleen met haar eigen naam op de kandidatenlijst vermeld te worden, aangezien het immers in het belang van de kandidate is met die naam op de lijst te staan waaronder zij bij de kiezer bekend is.

Op grond van het vorenstaande oordeelt de Kiesraad, dat artikel G 11, tweede lid, in dier voege ware te wijzigen, dat gehuwde vrouwen en weduwen op de lijst vermeld worden, hetzij met de naam van haar echtgenoot onderscheidenlijk overleden echtgenoot, onder toevoeging van haar eigen naam, voorafgegaan door het woord "geboren" of een afkorting van dit woord, hetzij met haar eigen naam, gevolgd door de woorden "echtgenote van" onderscheidenlijk "weduwe van" of een afkorting van deze woorden en de naam van haar echtgenoot onderscheidenlijk overleden

Buiten: ook wel
voeren

echtgenoot, hetzij alleen met haar eigen naam, mits zij deze naam in het maatschappelijk verkeer pleegt te voeren en (zie hierna onder e) met de toevoeging "mw."

ad d. Doordat artikel G 11, tweede lid, over de gescheiden vrouw spreekt als over de ongehuwde vrouw wier huwelijk door echtscheiding is ontbonden, kan zij op de kandidatenlijst alleen met haar eigen naam vermeld worden. Ingevolge de invoering van Boek I van het nieuwe Burgerlijk Wetboek is de gescheiden vrouw echter gerechtigd de naam van haar gewezen man te blijven voeren wanneer uit het ontbonden huwelijk afstammelingen zijn of wanneer er uit het ontbonden huwelijk geen afstammelingen zijn en haar gewezen echtgenoot zich er niet tegen verzet. Tijdens de laatstgehouden verkiezingen voor Kamer, Staten en raden zijn verschillende hoofdstembureaus door gescheiden vrouwen benaderd met het verzoek hen op de kandidatenlijst te vermelden met de naam van haar gewezen echtgenoot, die zij als gevolg van het nieuwe Burgerlijk Wetboek gerechtigd waren te voeren. De (meeste) hoofdstembureaus hebben dit geweigerd als zijnde in strijd met de Kieswet.

Naar aanleiding van een schrijven terzake van burgemeester en wethouders van Groningen, heeft de Kiesraad Uwer Excellentie op 30 juli 1973, onder nr. 2787, als volgt geadviseerd:

"Het nieuwe B.W. geeft weliswaar de gehuwde en niet-hertrouwde gehuwd geweest zijnde vrouw de bevoegdheid als door burgemeester en wethouders vermeld, maar maakt ten aanzien van de gescheiden vrouw, indien uit het ontbonden huwelijk geen afstammelingen in leven zijn, de reserve, dat de rechtbank, wanneer daartoe gegronde redenen bestaan, op verzoek van de man deze bevoegdheid kan ontnemen. Men zou dus deze reserve ook in de wet moeten opnemen en voorzieningen treffen (b.v. door aantekening op de persoonskaart), dat de in artikel G 5 bedoelde functionaris eventueel met deze reserve bekend is. Onder die omstandigheden zouden wij menen, dat de bestaande regeling, welke, nu het een plaatsing op de lijst door derden betreft, formeel aan de bevoegdheid van de vrouw niet te kort doet, ware te handhaven".

Na ampele overweging heeft de Kiesraad gemeend zijn standpunt te dezen te moeten wijzigen en wel omdat het terwille van de identificatie door de kiezer van belang kan zijn, dat de vrouw op de kandidatenlijst vermeld wordt met de naam van haar vroegere echtgenoot. Overigens erkent de Kiesraad de moeilijkheid voor het hoofdstembureau te onderzoeken of bedoelde vrouw de naam van haar vroegere echtgenoot terecht is blijven voeren of dat zulks haar door haar vroegere echtgenoot verboden is. Op grond daarvan verdient het wellicht aanbeveling, evenals ten aanzien van de vrouw, die haar eigen naam wenst te voeren, artikel II 7 in die zin te wijzigen, dat ook over de wijze van vermelding der kandidaten beroep bij Gedeputeerde Staten openstaat.

Vorenstaande in aanmerking nemend, is de Kiesraad van oordeel, dat artikel G 11, tweede lid, in deze zin ware te wijzigen, dat een ongehuwde vrouw, wier huwelijk door echtscheiding ontbonden is, op de lijst vermeld wordt met haar eigen naam met toevoeging van "mw.", hetzij met haar eigen naam gevolgd

door de naam van haar gewezen echtgenoot zulks wanneer zij deze naam in het maatschappelijk verkeer rechtmatig pleegt te voeren.

ad e. In 1921 is in de Kieswet de bepaling ingevoerd aan de naam van de ongehuwde vrouw het woord "mejjuffrouw" of een afkorting daarvan toe te voegen, omdat uit de praktijk de wens naar voren was gekomen, dat uit de kandidatenlijst zou blijken, wanneer men met de naam van een ongehuwde vrouw te doen had. Daarentegen kregen gescheiden vrouwen de mogelijkheid niet als "mejjuffrouw" of een afkorting daarvan, maar als "mevrouw" of een afkorting daarvan op de kandidatenlijsten vermeld te worden.

Tegen deze bepaling is de laatste jaren bezwaar gerezen met name ook in verband met de omstandigheid, dat ongehuwde vrouwen meer en meer met "mevrouw" worden aangesproken. Zou een oplossing kunnen zijn aan de namen van alle vrouwelijke kandidaten "mevrouw" toe te voegen, het staat evenwel niet vast, dat alle ongehuwde vrouwen er prijs op stellen voortaan "mevrouw" genoemd te worden. De Kiesraad ziet de beste oplossing hierin, dat de mogelijkheid die de wet reeds thans schept voor het gebruik van de afkorting van "mejjuffrouw" of "mevrouw", wordt omgezet in de verplichting voor beide gevallen de afkorting "mw." te bezigen.

Gaarne verneemt de Kiesraad, of het Uw instemming heeft:
a) dat de Raad een technische herziening van de gehele Kieswet ter hand neemt, en b) dat de Raad met betrekking tot artikel G 11 van de Kieswet een ontwerp van wet met memorie van toelichting op de vorenaangegeven voet samenstelt.

Namens de Kiesraad,

, voorzitter

, secretaris.